

Hääletunnid Berliini teatrikoolis

Mängides nagu kaoksid keele formaalsed erinevused. Jääb rääkimise tunnetuslik ühtsus, jääb mängiv inimene ise, kahe inimese dialoog, inimese ja näidendi maailma, inimese ja maailma dialoog

Hääletreeningu tund saksa teatrikoolis. Lõpetanute väljavaade saada pärast kooli lõpetamist erialast tööd on päris hea. *TÕNU TEPANDI*

Tõnu Tepandi, mismoodi sa Berliini ja millisesse kooli õpetama sattusid?

Kooli nimetus on Universität der Künste Berlin. See on üks muu maailma koolidest, millega EMA kõrgema lavakunstikooli juhataja prof. Ingo Normet on sidemed loonud. Selle õppejõud prof. Karl-Ludwig Otto käis kaks aastat tagasi sügisel kõrgemas lavakunstikoolis õpetamas. Tema erialaks on samuti kui minulgi lavakõne ja hääl. Käisime siin Tallinnas vastastikku teineteise tundides ja ta leidis mu tööd jälgides, et minu lähenemismurk häälele, lavalisele kõnele ja mängimisele on hoopis eripärane, et selline asi võiks tema õpilastele kasulik olla. Siis ta kutsuski mu Berliini. Ja Eesti Muusikaakadeemia lahkelt lähetas.

Kas selline õppejõudude vahetus on vajalik, kasulik? On ju saksa ja eesti keel niivõrd erinevad. Hääldus, kogu mõtlemislaad...

Mõtlemine nüüd küll eriti erinev ei ole. Jah, häälduses on nii, et erinevates keeltes või pigem rääkimises, asetsevad häälikud eri kohas; teiseks – tähemärgid ja nende hääldus on erinevad suuresti, aga need nüansid ilmnevad treeningmängu käigus ja kaovad mängu abil üsna lihtsalt. Kui ma ütlen teiskeelsele, näiteks saksa tudengile, läheme nüüd

vokaalile “i”, siis tekib ikka küsimus, mis täht see on – ja vastus sellele on, et tähemärk on küll eri keeltes erinev, aga häälik “i” töötab kõikide rahvuste juures sarnaselt. Mängides nagu kaoksid keele formaalsed erinevused. Jääb rääkimise tunnetuslik ühtsus, jääb mängiv inimene ise, kahe inimese dialoog, inimese ja näidendi maailma, inimese ja maailma dialoog.

Räägime saksa teatrikoolist.

Huvitav on see, et kui Saksamaa taasühinemisel liideti väga palju üksteist dubleerivaid riigiasutusi, siis Berliini kaks teatrikooli otsustati alles jätta. Tark otsus.

Berliinis on kaks suuremat riiklikku teatrikooli, üks on *Universtität Der Künste*, kus õpetatakse teatriga seonduvate erialasid, teine *Hochschule für Schauspielkunst Ernst Busch*. Esimeses õpivad näitlejad, ooperilauljad, muusikalinäitlejad (viimase erialaga on probleeme, seda loetakse seal äriliseks erialaks ja küsitakse, miks peaks seda õpetama riigikoolis eelarverahadest), teatripedagoogid, lavakujundajad, kostüümikujundajad, dramaturgid. Muusikaosakonnas on ka helikujundaja eriala. Ernst Buschi koolis, nii nad seda kutsuvadki, õpivad näitlejad, lavastajad, koreograafid ja nukunäitlejad. Esimeses koolis on kasutada päris korralik 600-kohaline suure lava ja korraliku tehnikapargiga saal. Häda on selles, et saal on väga koormatud, kuna seda tuleb jagada teiste ülikooli osakondadega. Kokkuleppel Berliini teatritega saavad nad professionaalse teatri laval mängida ka oma etendusi.

Õppelavastusi hakatakse näitama juba teisel kursusel (need on siis välja kuulutatud üliõpilasetendustena ja vaataja teab, et läheb vaatama tudengietendust, ka publik on enamasti tudengid). Profiteatri lavale lähevad tudengid alles kolmanda kursuse lõpus. Viimase õppeaasta keskel mängivad neljanda kursuse tudengid põhjalikult ette valmistatud lavastust, kus peavad olema korralikud monoloogid ja keerulised dialoogid. Need on tudengite tutvustusetendused, mida vaatavad Saksamaa, Austria ja ?veitsi teatrite juhid. (Kõrvalepõige, semestrid jagunevad neil nii: esimene hakkab aprillist, see on nn. suvesemester; teine kestab oktoobri keskelt veebruari lõpuni, nn. talvesemester.) Ernst Buschi koolis on oma stuudiotheater Bat, mis töötab korralise mängukavaga ja kus mängivad kolmanda ja neljanda kursuse tudengid kas teatrite või oma kooli professionaalsete lavastajate töödes, ega ka lavastajatudengite õppelavastustes.

Koolide eristus toimib nii: *Universität der Künste* on nn. lääne kool, endise Lääne- Berliini teatrikool, *Hochschule* toetub endise Ida-Saksa teatriharidusprintsipiidele (ise nimetavad, et nemad lähtuvad Stanislavski süsteemist). Nii on harjutud koole üksteisest eristama. Sellelt pinnalt tekib vaidlusi, kumb õpetus on õigem. Samal ajal töötavad mõlema kooli tudengid rõõmsalt koos ühistes õppeprojektides ning õppejõud käivad samuti lahkelt mõlema kooli uksest sisse-välja. Samas on mõlemad koolid siiski konkurendid. Kui vaatasin ühte iseseisvate tööde läbimängu, katkendeid Ibseni “Peer Gyntist”, kus mõlema kooli tudengid mängisid, lavastasid, valgustasid, helindasid ja kujundasid küll oma kooli rahvaga, küll koostöös konkurendiga. Nii

õpetajate kui tudengitega rääkides sai selgeks, et tegelikkuses väga suurt erinevust õpetamises ei ole.

Missuguse näitlemise aluse nad siis koolist kaasa saavad? Kas nii-öelda näitamis- või läbielamiskunsti?

Seda küsimust esitades hakkasid sa ise naerma, aga see oligi üks põhilistest vastandustest, mida ma Berliinis kuulsin. Paradoks on selles, et lääne kool räägib läbielamisest, ja ida kool toetub Stanislavski süsteemile. Meie mõistes need lähenemised kattuvad. Näitlemistehnika seisukohast võttes: lääne koolis oodatakse impulssi, tähtis on, et hää, roll jne. ise orgaaniliselt sünniks, et ei oleks mängus pressingut, pingutust. Ida kool nagu ütleks, et õppides selgeks need, need ja need oskused (Stanislavski süsteemist), saavutate te selle, mis vaja. Mõlemas koolis üritatakse läbi viia mängimisprintsipi “ära tee teatrit”. Seda tuleb mõista vist nii, et räägitakse saksa näitlejate kalduvusest näidata, mitte läbi elada. Sellest viimasest vastandusest tulenevadki kõik ülalpool nimetatud probleemid ja rohkemgi veel.

Kuidas on Saksamaal tudengite võimalused pärast teatrikooli erialast tööd saada?

Väljavaated on päris head. See väljendub juba selles, et tudengitel on võimalus valida, kas jääda kindlalt ühe teatri koosseisu tööle või töötada rollilepinguga mitmes teatris. Tihti eelistavad nad just viimast. Teine küsimus on muidugi siis, kui noor näitleja tahab kindlalt jääda Berliini, seal on raskem tööd leida.

Räägi sellest kursusest, keda sa õpetasid. Mida te tundides tegite?

Tore oli see, et see töö, mida ma seal tegin, läks ühte ritta (ka ajaliselt) selle tööga, mis ma siin teen. Eelmisel päeval õpetasin ma Tallinnas ja Viljandis – ja juba järgmisel päeval Berliinis. Seal vaatas mulle vastu esimene kursus ja osa neljandast kursusest. Ja läksin ühe jutiga omal viisil nendega mängima. Kümme minutit võõrastasid, aga siis tulid mänguga kaasa.

Mis on see mäng?

Mängu nimi on “näitleja elamine ja olemine laval, vaadatuna hääle poolt”.

See on baastreening-mäng. Kuna uus semester ei olnud neil veel alanud, nad tulid ekstra nendeks tundideks kohale, siis oli suvevaheaeg neil alles sees. Ja mul võttis natuke rohkem jõudu, et neid käima vedada ja ületada nende umbusust tulenev inertsus.

Minu ülesanne seisnes selles, et pidin õpetamise perioodiks panema kokku programmi, mille läbimisel oleks ka tulemus näha. Alustasin kohe hääle registrimängudest, mida sidusin häälesoojendustega. Selle kaudu sain selgitada, mida mõtlen sõna “mäng” all. See mõiste on laiem kui ainult tegutsemine etteantud näitemängu raamides, see on ka intensiivne kõrgendatud seisund, kus inimene liigub oma kujutluses ja reaalses maailmas korruga, teisisõnu mängumootor töötab. See on inspiratiivse seisundi tekke eelduseks. Siis hakkasin siksak oma süsteemipidi sõitma: diktsioonilihaste harjutamine, häälepaelte

sagedusriba laiendamine, oma hääle leidmine, häälepaelte tugevustreening, erinevate registrite leidmine, siis mängumootori käivitusmängud, kus kõik elemendid töötavad koos. Ja kuna kõik see toimus mänguolukorras, siis ei olnudki väga palju vaja seletada. Mängides ja selgitades vahendub palju suurem infohulk kui ainult selgitades.

Kuidas su õpetamine toimis, said sa ka oma tundidest tagasisidet?

Sain küll. Esiteks otse tudengitelt nende küsimuste kaudu tunni ajal ja sellest, mida nad rääkisid pärast tunde ning viimasel päeval. See olnud neile harjumatu, huvitav ja nad arvasid, et sellest oli kasu. Teiseks oma saksa kolleegidelt, kes käisid tunde vaatamas. Professor Karl-Ludwig Otto tegi kõik tunnid kaasa – vat temaga me diskuteerisime põhjalikult hääle ja mängimise õpetamise metoodika üle, nii tunni ajal kui ka pärast tundi. Tunni ajal toimus see mängides, ma vaatasin, kuidas tema võttis neid harjutusi vastu ja kuidas ta neid mängis – ja kuidas ta neid mängis edasi arendas. Mina mängisin talle tudengite kaudu vastu ja me jõudsime päris hea mängulise dialoogini. Pärast tundi käisime seal lähedal kohvikus teed joomas ja seal Karl-Ludwig rääkis, mida tema tundis ja nägi selles tunnis, nii endast kui tudengitest. Nii ta avas mulle mõnede mängude olulised momendid. Mina rääkisin omalt poolt talle vastu, kuidas mina nägin tudengeid ja teda mängimas ja mida välja lugesin. Nii saime kokku väga hea konkreetse materjalil põhineva analüüsi mängimisest, rääkimistest, häälest, teatrast.

Küsis

KATRI KAASIK-AASLAV

t a g a s i